

Týden 4

Přednáška - první část

(viz také slidy k této přednášce ...)

Bezkontextové gramatiky

Připomněli jsme si, že

$$(((a \cdot a) + b)^*)$$

je příklad (úplně uzávorkovaného) regulárního výrazu, který reprezentuje jazyk v abecedě $\{a, b\}$. Uvědomili jsme si, že ovšem samotný regulární výraz je prostě řetězcem symbolů abecedy

$$\Sigma = \{a, b, +, \cdot, *, (,)\}.$$

(Pro úplnost bychom měli přidat znaky \emptyset, ϵ , ale zde se bez nich obejdeme.)

Ne každý řetězec v Σ^* je ovšem regulárním výrazem; např. řetězec $a) ++$ (regulárním výrazem není).

Snadno jsme vyvodili, že množina těchto regulárních výrazů, označovaná $RV(\{a, b\})$, není regulárním jazykem. Dá se ale generovat bezkontextovou gramatikou, např.

$$R \longrightarrow a \mid b \mid (R + R) \mid (R \cdot R) \mid (R^*).$$

Demonstrovali jsme si základní pojmy teorie bezkontextových gramatik. Ukázali jsme si (*levou*) *derivaci* slova $(((a \cdot a) + b)^*)$, příslušný *derivační strom*, apod.

Připomněli jsme definici *bezkontextové gramatiky* jako struktury

$$G = (\Pi, \Sigma, S, P)$$

a *jazyka generovaného gramatikou*

$$L(G) = \{w \in \Sigma^* \mid S \Rightarrow^* w\}.$$

Pak jsme se vrátili k příkladu jazyka $RV(\{a, b\})$ a upravili jej tak, že v řetězcích (regulárních výrazech) vynecháváme tečku pro zřetězení a nemusíme plně uzávorkovávat. Např. výraz $(((a \cdot a) + b)^*)$ můžeme zapsat $(aa + b)^*$. Takto upravený jazyk generuje např. gramatika

$$R \longrightarrow a \mid b \mid R + R \mid R \cdot R \mid RR \mid R^* \mid (R).$$

Všimli jsme si ovšem, že např. slovo $aa + b$ má v této gramatice dva různé derivační stromy; tedy tato gramatika *není jednoznačná*. Příčinou je tady fakt, že naše dohodnutá priorita operátorů není v gramatice reflektována.

Uvedli jsme pojem (*vnitřně*) *jednoznačný bezkontextový jazyk* a několik souvisejících poznámek.

Přednáška - druhá část

Vrátili jsme se k větě

Věta. Regulárními výrazy lze reprezentovat právě regulární jazyky.

(Uvažovali jsme konečné automaty, jež mají na hranách regulární výrazy ...)

Věnovali jsme se dvoucestným (či dvousměrným) konečným automatům.

(Podrobnější poznámky lze nalézt v průběhu výuky v dřívějších bžích 2008/09, 2009/10 ...)

Partie textu k prostudování

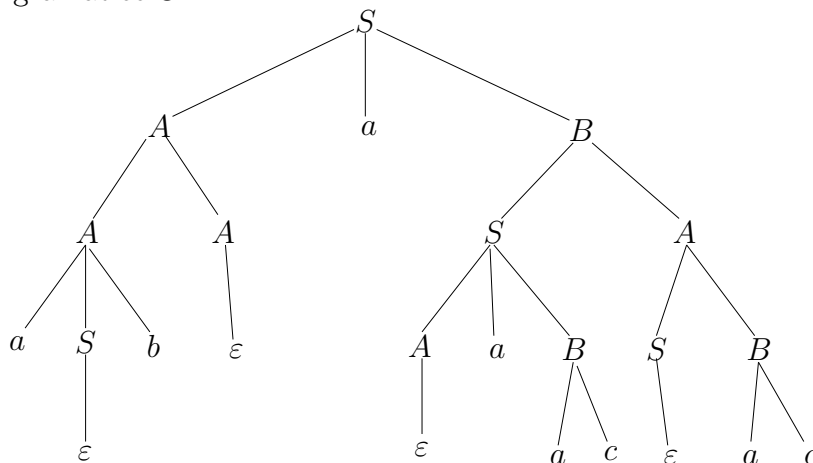
Jedná se zejména o části 4.1., 4.2., 4.3. (bezkontextové gramatiky, jednoznačné gramatiky).

(Máte si udělat přinejmenším dobrou první představu a zamyslet se nad příklady, speciálně těmi plánovanými na cvičení, ať se můžete na cvičení aktivně účastnit a případné problémy si tam objasnit.)

Cvičení

Příklad 4.1

Na obrázku je derivační strom pro slovo $w = abaaacac$ odpovídající jisté bezkontextové gramatice G .

- Vypište všechna pravidla G , jejichž existenci můžete vyvodit z daného derivačního stromu.
- Napište levé odvození (levou derivaci) slova w podle gramatiky G .
- Najděte *menší* derivační strom pro slovo $abaaacac$ a zakreslete jej tak, že všechny listy budou na stejné úrovni (tedy odvozené slovo bude celé na „jednom řádku“).

- Najděte nejlevější větev (v onom menším stromě), která obsahuje dva výskyty neterminálu B . Využijte to k důkazu, že gramatika generuje také slovo $abaac$. Pak ukažte, že gramatika také generuje slova $aba(a)ac(ac)$, $aba(a)^2ac(ac)^2$, $aba(a)^3ac(ac)^3$, \dots
- Lze z dostupné informace zjistit něco ohledně jednoznačnosti gramatiky G ?

Příklad 4.2

Jaký jazyk generuje následující gramatika ? Porovnejte s gramatikou na přednášce. Je gramatika jednoznačná ?

$$\begin{aligned} R &\longrightarrow L \mid (RBR) \mid (RU) \\ L &\longrightarrow a \mid b \\ B &\longrightarrow + \mid \cdot \\ U &\longrightarrow * \end{aligned}$$

Příklad 4.3

Jaký jazyk generuje následující gramatika?

$$\begin{aligned} R &\longrightarrow T + R \mid T \\ T &\longrightarrow FT \mid F \\ F &\longrightarrow F^* \mid (R) \mid C \\ C &\longrightarrow a \mid b \end{aligned}$$

Alespoň neformálně argumentujte, proč je gramatika jednoznačná.

(Nápověda. T (Term) reprezentuje ty regulární výrazy, které nejsou ve tvaru $R_1 + R_2$ (pro dva regulární výrazy R_1, R_2), a F (Factor) reprezentuje ty výrazy, které nejsou ve tvaru $R_1 + R_2$ ani R_1R_2 .)

Příklad 4.4

Uvažujme jazyk $L = \{w \in \{a, b\}^* \mid |w| \geq 1 \text{ a } |w|_a = |w|_b\}$.

Charakterizujte slova z $L^2 = L \cdot L$. Je pravda, že $L = L^2$? Platí případně alespoň jedna z inkluzí $L \subseteq L^2$, $L^2 \subseteq L$?

Charakterizujte slova z $L - L^2$.

Na základě předešlých úvah navrhnete bezkontextovou gramatiku generující L .

Příklad 4.5

Snažte se co nejdůkladněji charakterizovat jazyk generovaný gramatikou

$$S \longrightarrow bSS \mid a$$

Příklad 4.6

(V případě nedostatku času dokončit příště.)

Navrhněte bezkontextové gramatiky generující následující jazyky:

- $L_1 = \{ w \in \{a, b\}^* \mid w \text{ obsahuje podslovo } baab \}$
- $L_2 = \{ w \in \{a, b\}^* \mid |w|_b \bmod 3 = 0 \}$
- $L_3 = \{ ww^R \mid w \in \{a, b\}^* \}$
- $L_4 = \{ 0^n 1^m 0^n \mid m, n \geq 0 \}$
- $L_5 = \{ 0^n 1^m \mid 1 \leq n \leq m \leq 2n \}$